

5. Блецкан Д. І., Кабацій В. М., Блецкан М. М. Оптоелектронний датчик спостереження: Патент 80952 Україна, МПК F 24 J 2/12 (2006.01), G 01 N 21/17 (2006.01), G 02 B 1/02 (2006.01), опубл. 10.06.13. Бюл. № 11.

6. Блецкан Д. І., Кабацій В. М. Оптоелектронний модуль спостереження за рухомим джерелом світла: Патент 80953 Україна, МПК F 24 J 2/12 (2006.01), G 01 N 21/17 (2006.01), G 02 B 1/02 (2006.01), опубл. 10.06.13. Бюл. № 11.

References

1. Vozniak, O. T., and Yaniv, M. Ye. 2010. Enerhetychnyi potentsial soniachnoi enerhetyky ta perspektyvy yoho vykorystannia v Ukraini [Energy potential of solar energy and prospects for its use in Ukraine]. *Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Theory and practice of construction* 664: 7–10.

2. Fortov, V. K., and Makarov, A. V. 2011. Hlobalna enerhetychna bezpeka: problema i shliakhy rozviazannia [Global energy security: problem and solutions]. *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine* 8: 30–42.

3. Skryshevsky, V. A., Litovchenko, V. G., Klyui, N. I. and others. 2001. Porous silicon cells: a new possibilities for terrestrial application. *Proc. 17th European Photovoltaic Solar Energy Conf.* Munich.

4. Tkheyn, Lyn U, and Batirev. E. V. 2009. Formyrovanye kontura avtomatycheskoho slezhenyia solnechnoi enerhetycheskoi ustanovky [Formation of an automatic tracking circuit for a solar power plant]. *Defense complex* 2: 38-41.

5. Bletskan, D. I., Kabatsii, V. M., and Bletskan, M. M. 2013. Optoelektronnyi datchyk sposterezhennia: Patent 80952 Ukraina, MPK F 24 J 2/12 (2006.01), G 01 N 21/17 (2006.01), G 02 B 1/02 (2006.01), opubl. 10.06.13. Biul. № 11 [Optoelectronic surveillance sensor: Patent 80952 Ukraine, IPC F 24 J 2/12 (2006.01), G 01 N 21/17 (2006.01), G 02 B 1/02 (2006.01), publ. 10.06.13. Bul. No. 11].

6. Bletskan, D. I., and Kabatsii, V. M. 2013. Optoelektronnyi modul sposterezhennia za rukhomym dzherelom svitla: Patent 80953 Ukraina, MPK F 24 J 2/12 (2006.01), G 01 N 21/17 (2006.01), G 02 B 1/02 (2006.01), opubl. 10.06.13. Biul. № 11 [Optoelectronic module for monitoring a moving light source: Patent 80953 Ukraine, IPC F 24 J 2/12 (2006.01), G 01 N 21/17 (2006.01), G 02 B 1/02 (2006.01), publ. 10.06.13. Bul. No. 11].

УДК 008-047.37(477.87):37.091.4Потушняк(045)

БАГАТОГРАННІСТЬ СПАДЩИНИ Ф. ПОТУШНЯКА В ДОСЛІДЖЕННІ ТРАДИЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНЦІВ ЗАКАРПАТТЯ

Малець О. О., Малець Н. Б., Бабинець М. М.

THE VERSATILITY OF F. POTUSHNIAK'S HERITAGE IN THE STUDY OF THE TRADITIONAL CULTURE OF UKRAINIANS IN THE TRANSCARPATHIAN REGION

Malets Oleksandr, Malets Natalia, Babinets Miroslava

Федір Потушняк (1910-1960 рр.) є видатним діячем і творцем української культури і науки Закарпаття 40-50-х років ХХ століття. Його творча спадщина надзвичайно різнобічна, жоден з його попередників не мав такої широкої тематики етнографічних досліджень Закарпаття. Цілу низку праць вчений із закарпатського села Осій присвятив вивченню господарських занять, народної матеріальної і святково-обрядової культури, сімейнородинних відносин закарпатців. Енциклопедично освічений гуманітарій (етнограф,

археолог, літературознавець, фольклорист, філософ, письменник) орієнтувався у світовій науковій і художній літературі.

Справжній педагог, який виховував студентів громадянами Карпатського краю, прищеплював їм любов до етнографії, археології та краєзнавства, організовував археологічні розкопки, майстерно викладав свої дисципліни.

Ключові слова: освіченість, етнографія, філософія, література, історія, фольклор.

The purpose of this article is an attempt to reveal the multifaceted heritage of Fedir Potushniak as a prominent ethnographer, archaeologist, folklorist, philosopher, talented writer, and researcher of the traditional culture of Ukrainians in Transcarpathia. The general bibliography of F. Potushniak's works includes about 300 items, among which a number of articles devoted to the problems of philosophy and the development of philosophical thought in Transcarpathia can be distinguished. During 1948-1959, the scientist worked in the field of archaeology. He carried out archaeological research in more than forty settlements, studied 80 monuments, most of which belong to the Neolithic, Copper, Bronze and Iron Ages. In this area, the monograph "Archaeological Finds of the Bronze and Iron Ages in Transcarpathia" (1958) was published. More than 10 scientific and about 80 newspaper articles were published. Among plenty of ethnographic works of the ethnologist the special place is occupied by articles devoted to the study of folk demonology. As a poet, prosaist, and dramatist, F. Potushniak remained an original singer of Ukrainians in Transcarpathia. His works successfully combine real life with the symbolism of Transcarpathian folk philosophy: holidays and traditional ceremonies, beliefs and superstitions, tales and legends, fairy tales and proverbs, and folk magic.

Keywords: education, ethnography, philosophy, literature, history, folklore.

Нелегка людська доля, ідеологічні переслідування, навмисні звинувачення і перекручування його наукового доробку призвело до того, що прізвище Ф. Потушняка як українського етнолога, археолога і фольклориста було відоме переважно у вузькому колі закарпатських вчених. Ф. Потушняка згадували як знаного українського прозаїка, але його реальний внесок у наукове українознавство може бути оцінене лише після докладного аналізу його народознавчих праць. Наукові праці засвідчують, що він глибоко розумів і відстоював загальноукраїнський контекст традиційної культури українців Закарпаття [1, с. 7].

Твори Ф. Потушняка залишаються актуальними і сьогодні. Вони утверджують духовне розкріпачення людини Закарпаття, не втрачають не тільки безперечного історико-літературного значення, але і своєї ідейно-виховної дієвості, гідно подаючи Закарпаття в загальному набутку української культури [2, с. 11-12].

Першу спробу літературного портрета визначного митця дав у 1942 році Є. Недзельський, умістивши в ужгородській газеті «Русское слово» велику

статтю з шести частин «Критические заметки о творчестве Ф. Потушняка»[3]. Автор статті вперше на рівні конкретного аналізу заговорив про цілість постаті письменника у всіх сферах його діяльності – як ученого, прозаїка та ліричного поета. Він твердить, що аналіз художньої творчості Потушняка повинен ґрунтуватися на вивченні філософської сутності, здійсненої ним як ученим-етнографом систематизації народних вірувань. Саме із студій Ф. Потушняка Є. Недзельський виводить такі елементи його художньої творчості, як «містика», насиченість оповідань та віршів образами, кожен з яких становить немовби сторінку з певної епохи розвитку народного духу. Наукова праця вченого дає змогу художникові «через душу свого народу проникнути в глибини душі людини взагалі, причому прозаїк і ліричний поет ідуть різними шляхами: в белетристиці Ф. Потушняк відтворює народну душу, в ліриці – свою власну».

Цінними для розуміння творчості Потушняка, зокрема його філософсько-естетичної концепції, є праці Л. Голомб: “Життя закарпатського селянина, глибини його духу давали письменнику матеріал для розв’язання складних екзистенційних проблем” [4, 268].

Федір Потушняк працював у галузі поезії, прози й художнього перекладу, етнографії, фольклористики та археології. Цю спадщину досліджували Л. Голомб [4], Т. Лях [6], М. Тиводар [7], Г. Павленко[8].

Метою даного дослідження є спроба розкрити багатогранну спадщину Федора Потушняка як видатного етнографа, археолога, фольклориста, філософа, талановитого письменника, дослідника традиційної культури українців Закарпаття. Загальна бібліографія праць Ф. Потушняка нараховує близько 300 найменувань, серед яких можна виокремити низку статей, присвячених проблемам філософії і розвитку філософської думки на Закарпатті. Лірична поезія Потушняка довгі роки замовчувалася і, фактично, невідома сучасному читачеві. Шлях визначного майстра українського слова, більш відомого своїми прозовими творами, у світ лірики розпочався наприкінці 20-их років, і тривав до кінця життя. На цьому шляху було й нерозуміння, навіть неприйняття, але були і творчі тріумфи. Його модерністські поезії склали

збірки «Далекі вогні» (1934), «Таємничі вечори» (1938), «Можливості» (1939), «На білих скалах» (1941), «Терези вічності» (1944) [5, с.120-125].

Лірика Ф. Потушняка належить до елітарної поезії й на рівні буденної свідомості не сприймається. Даремна річ – нарікати на те, що вона незрозуміла. Така поезія не піддається «розшифруванню», раціоналістичному витлумаченню, а сприймається через сугестивне навіювання інтуїцією, суголосною вібрацією нервів, відповідною психічною настроєністю. Вона вимагає від читача певного обов'язкового рівня літературної освіченості та духовної культури. Утверджуючи в людині творче начало, Ф. Потушняк у багатьох творах поетизує інші духовні цінності – прагне звеличити просту людину, загублену в світі наживи, класової нерівності («Воячок», «Товкач», «Камені»...) Поезія у прозі «Слава» викриває невдячність суспільства, яке нехтує людиною та її заслугами, коли вона вже не потрібна жерцям золотого тільця, топче культурні та духовні надбання. Ці моральні настанови актуальні у теперішній непростий час та необхідні для виховання, усвідомлення духовних орієнтирів у сучасній молоді.

У машинописі «Філософських статей» Потушняка олівцем, на титульній сторінці зазначено, «Я і безконечність». Тут Потушняк охарактеризував як філософів (давньогрецьких) – Геракліта, Сократа і українських – Сковороду, Дудровича, так і їх філософську систему. Так, у статті «Геракліт Ефеський» автор розкриває ним філософські погляди Геракліта – того, що перший через осмислення природи вивів прапринцип всього – в огні – вічним розумі. Так, Геракліт вважає вогонь основою основ, і що з вогню твориться все, і все потім перетворюється у вогонь. У статті «Найбільш мудрий із людей Сократ». Звідси дізнаємося про народження Сократа, його життя, та смерть, якої Сократ не побоявся відстоюючи правду. Сократ перш за все звернув увагу на людину, на самого себе, на добро і зло, мораль, чесноту у людині – оце і є гасло Сократа: «Пізнай себе». За Сократом основою всього буття є Правда – найвища цінність життя [6].

У праці «Андрій Іванович Дудрович» Ф. Потушняк розкриває нам

причини еміграцій закарпатців, передусім вчених, науковців, письменників до Словаччини, Угорщини, Болгарії тощо. Автор доводить, що вони емігрували не за заробітками, а щоб своєю працею, своїми здатностями, і, врешті, великими знаннями працювати там на благо свого народу. Тому ми маємо гордитися такими діячами культури як Орлай, Балудянський, Дудрович та інші.

Стаття «Сковорода і Закарпаття» передусім цікава тим, що автор висуває свою теорію причетності Сковороди до Закарпаття. Її суть така: 1750 року Григорій Сковорода був командирований дяком до Токаю. А починаючи з 1714 року – почалося постійне постачання токайського вина у Російській царській дворі, через те, що Петрові I воно дуже сподобалося – отже, Сковорода перебував на Закарпатті. Філософську систему Сковороди детально проаналізував автор також у цій статті, висновком чого є те, що Сковорода створив власну філософічну систему, ядром якої є «пізнання себе через Бога».

«Світогляд закарпатського народу». У даній праці Федір Потушняк дає ґрунтовний аналіз філософії закарпатського народу і виділяє такі риси закарпатського українця:

- закарпатські українці – це переважно пастирі і земледільці;
- у нього сильно розвинуте сусідство, товариство, спільна праця;
- розвинена велика любов до рідного краю, людей, сім'ї [6, с.57].

Досліджуючи проблему снів Потушняк пише свою «Психологію снів». Тут він характеризує її, як чотиригранну: насамперед фізіологічну і психічну, а потім філософську та медичну. В основу своєї праці він поклав ділення снів на такі категорії: прості сні, сні зв'язані з первісними інстинктами нашого «Я», сні вищого надприродного ґатунку, божевільні сні. Щодо теорії Зіґмунда Фройда, то Потушняк полемізує з нею в окремих її аспектах, але загалом погоджується з видатним німецьким психологом XIX століття [9].

Цікаво, що до «Психології снів» є своєрідний додаток: це сні самого Федора Потушняка, які були записані ним в період з 1952 по 1957 роки. Цікава психологічна мініатюра «Герої». В її основі – неперервний внутрішній зв'язок простої людини зі своїм середовищем. У творі «Скарб» Ф. Потушняк утверджує

філософську думку, що велике багатство не може належати окремій особі, а повинно служити громаді, цілому суспільству. Тільки тоді, говорить автор, людина не міняє на нього своє серце. Кинутий до криниці скарб, робить її воду живлющою й цілющою, сприяє духовному очищенню та моральному зціленню людини. Композиційно, як правило, твори побудовані на своєрідних антитезах добра і зла з його філософським трактуванням. Такий прийом бачимо у мініатюрах «Лицар і квітка», «Дві душі», «Криниця», «Радість», «Дорога», «Сніжні далечі», «Вовк», «Подорожні», «Дві долі»... Алегорія у творах, побудованих за принципом прямого протиставлення двох різних начал, передає аспекти суспільного життя, утверджуючи поняття добра – зокрема увагу до малих людей («Лицар і квітка») або гармонійну повноту духовного світу, потяг до краси і прагнення творити її («Дві душі», «Криниця»); такі поезії в прозі, як «На пристані», «Радість», «Сніжні далечі», «Подорожні», присвячені утвердженню мрії, яку прагне досягнути людина [10].

Фольклорно-етнографічні дослідження народних вірувань, демонології та пов'язаних з ними звичаїв та обрядів склали цілу збірку «Народних вірувань». Сюди увійшли вірування про вогонь, сонце, місяць, воду, вірування про демонів, відьом, вовкунів, а також статті «Дні», «Північ і полудень», Хата», «Карачун», Великдень», «Їжа та напої». Загалом у Потушняка є приблизно п'ятдесят народних вірувань. Глибоко вивчений і опрацьований автором матеріал засвідчує багатство духовної культури народу, а разом – виводить її на простори світової міфотворчості у різних часових зрізах, подає широку картину формування філософської думки, естетики поетичного світосприйняття [9].

Отже, у період радянського літературознавства вся складність творчого світу видатного митця зводилась до цілком простих розв'язань: «...поезія і проза Ф. Потушняка через абстрактність, містичну забарвленість і образну ускладненість була незрозумілою широкому читачеві».

Але сьогодні, в умовах вивільнення наукового мислення від стереотипів марксистсько-ленінської доби в літературознавстві, розпочинається новий етап

вивчення літературної спадщини митців, фактично вилучених із літературного процесу із ярликами буржуазних націоналістів. Як справедливо констатує О. В. Мишанич, «Поетичний Парнас Закарпаття 30-их років ще й досі належно неоцінений, не розкритий його естетичний код дивовижної патріотичної, соціальної, пейзажної й філософської лірики...» [4].

Розглядаючи проблему заселення Закарпаття, Федір Потушняк виокремлював дві теорії. Одна з них про пізнє заселення Закарпаття українським населенням (слов'янами), що українці прийшли на територію тільки з приходом угорців. Цю теорію намагався довести О. Петров, О. Бонкало, А. Годинка. Друга теорія доводила, що закарпатські українці (слов'яни) жили в краї ще до приходу мадярів. (Г. Стрипський, Л. Нідерле, І. Меліх). Відповідно українців Закарпаття прийнято, за галицьким зразком, ділити на верховинців, бойків, лемків, а за домашнім поділом – на верховинців, долинян, лемаків та гуцулів [1, с.8-11].

Як зазначає Ф. Потушняк: першою записаною і надрукованою пам'яткою українців Закарпаття є балада про Стефана Воеводу, яку видав у своїй граматиці чеський вчений Ян Благослав, який вважав, що вона є зразком найсхіднішого діалекту чеської мови. Першим на неї, як на українську пісню, звернув увагу В. Ковальський і в 1886 році опублікував в «Отечественном сборнике». Вивчали пісню також О. Потебня та І. Франко, який її реконструював. Та все ж найдавнішими з народних пісень є збірка Михайла Лучкая, що була надрукована наприкінці його «Граматики слов'яно-руської» (Slavo-Ruthena grammatika) і вийшла латинською мовою у 1850 р. Записи пісень, прислів'їв дають живі приклади народної мови волинян. Він прагнув подати приклади з різних жанрів, але орієнтувався на одну місцевість. На цих записах помітний вплив видання Яна Коларра «Narodnie spivanky», яке вийшло у Будапешті 1834 р. Що стосується народних пісень, то їх, на думку Ф. Потушняка, друкували в текстах наукових статей. Так зробив В. Гнатюк у статті «Словацький опришок в народній поезії», опубліковані в ЗНТШ, Ю. Жаткович «Русские співанки из Стройны», Ю. Геровський опублікував

«Угрорусские народные песни» (17 із села Чертежного, 9 із Гобури, 15 із Сухої). В «Місяцеслові» на 1889р. було опубліковано 18 народних долинянських пісень. Народна пісня замінила творчість поетів, була справді тим, що найбільше мав змогу читати народ [1, с. 167-172].

В історії збирання закарпатської народної творчості Ф. Потушняк виділяє також Мадярське культурне товариство, яке з 1837 р. взялося публікувати народнопісенну творчість тих слов'янських народів, які проживали на теренах Австро-Угорщини. Але видавало їх у перекладах мадярською мовою. Так з'явилися два збірники українських народних пісень Закарпаття угорською мовою. Переклад на угорську мову здійснив Т. Легоцький. До цього збірника потрапили поезія О. Духновича «Я русин був...» і галицька «Дайте руки, юні друзі» [11].

Розглядаючи відображення угорської революції в фольклорі, Ф. Потушняк звертає увагу на спадщину Г. Стрипського, який 1908 р. в журналі «Ethnographia» опублікував статтю «Лайош Кошут в русинській народній творчості», в якій він проаналізував пісні про Кошута, що були ним зібрані в Буковині і на Закарпатті. Найбільше пісень про Кошута ним записано у гуцулів, бо шлях вздовж Тиси зв'язує Закарпаття з Галичиною. Г. Стрипський писав, що народ жалів Л. Кошута як борця з царизмом. Ще перед Першою світовою війною (1910-1912 рр.) почав збирати і записувати мелодії народних пісень Закарпаття Ф. Колесса. Зібрані матеріали він опублікував лише після війни у «Науковому збірнику товариства «Просвіта». (річник II, 1923р.). Вони представляли північно-західну частину Закарпаття, переважно Ужанщину (села Ужок, Волосянку, Люту, Кострино, Івартовець Нижній і Цегелка). У другій збірці «Народні пісні Підкарпатської Русі» («Науковий збірник товариства «Просвіта», річник XIII-XIV) в 1938 р. Ф. Колессою було наведено 156 мелодій і 28 варіантів. З них 144 мелодій з околиць Ужгорода (с. Невицьке, Радванка, Горяни, Раково) і 12 мелодій та текстів із Земплищини (с. Радвань). Крім того, Ф. Колесса у 1924 видав книжечку для шкіл «Руські народні пісні Підкарпатської Русі». Написав він ще кілька статей про мелодії народних

пісень, що є спільними в українців, словаків, чехів і поляків[12].

Більшість предметів і етнографічних явищ на Закарпатті, на думку Ф. Потушняка, розвивалися від первісних до сучасних. Змінювалися соціально-економічні відносини, набирали все нових форм більшість з етнографічних явищ і матеріальної культури. Не маємо міграцій культур, але мігрують окремі культурні елементи найнесподіванішими шляхами. Вони можуть проникати непомітно і сприйматися на сприятливому ґрунті. Речі матеріальної культури мають свою усталену форму. Матеріальна основа життя народу та шляхи його культурного розвитку позначені тріумфом творчої праці людського розуму і рук. Заслугою етнографії як науки є те, що вона вивчає все багатство життя народу[11].

Ф. Потушняком було опубліковано близько 300 наукових праць та заміток із етнографії, археології, історії, фольклористики та літературознавства. Міркуючи на роллю праці в своєму житті Ф. Потушняк писав, що «...сєнс його життя лише у праці, яка принесла користь людям.» По закінченню університету він вчителював у с. Білки, а згодом – у с. Великий Бичків. У березні 1937 року був мобілізований до чехословацької армії. Політичні події 1937-1938 рр. затримали майбутнього вченого і письменника в місті Брно, де він влаштувався на роботу в місцеву бібліотеку. Лише влітку 1939 р. Ф. Потушняк повернувся в рідний край. В умовах угорської окупації вчений зосередив свої зусилля на науковій роботі в «Підкарпатському товаристві наук». Почав пробувати своє творче перо як письменник і поет. З 1940 по 1944 рр. науковець працював над розробкою проблем традиційної народної культури Закарпаття. За цей час ним було опубліковано понад сто праць з етнології та країнознавства. Водночас він видав ряд праць з філософії й фольклористики, написав кілька художніх творів. Наукові праці з етнології переважно висвітлюють проблеми святково-обрядової культури, бо вона, на думку вченого, передає дух народу, а саме «...філософія народу захована в його віруваннях» [7, с. 42-44].

У травні 1944р. Ф. Потушняка було мобілізовано до угорської армії і відправлено на східний фронт. Біля м. Богородичани 27 серпня 1944 року він

потрапив у полон до советських військ. У березні 1945 року повернувся в Закарпаття і почав працювати завідувачем відділу культури та побуту газети «Закарпатська Україна», а в 1946 році його прийняли у спілку радянських письменників України. У жовтні 1945 року став викладачем Ужгородського університету, згодом - старшим викладачем, а з липня 1947 року – доцентом кафедри загальної історії. З 1948 – 1953 рр. склалися основні погляди Ф. Потушняка на історію та культуру України і Закарпаття як викладача вищої школи. Свою позицію він вимушений був захищати в численних суперечках з недоброзичливцями, недругами, а тому про них довідуємося з протоколів засідань кафедри, вчених рад факультету і університету, з писаних власноруч лекцій вченого. В одній з таких дискусій Ф. Потушняк наполягав на тому, «... лектор повинен абсолютно знати свій предмет, любити його». Саме такі якості він демонстрував на своїх лекціях. Висока ерудованість, інформованість про світові досягнення в етнології й археології, володіння кількома іноземними мовами, доброзичливість у стосунках зі студентами, повага і любов студентів викликали заздрість деяких викладачів-недоуків істфаку. «Ідеологічні колеги» звинувачували Ф. Потушняка в «... буржуазній ерудиції, демонструванні власних поглядів перед студентами...», що є недопустимим і негідним советського педагога. Більше того, більшовицькі ідеологи докоряли йому в ігноруванні праць класиків марксизму-ленінізму, партійних документів. Ф. Потушняк захищався і доводив, що Й. Сталін і В. Ленін не були фахівцями в етнографії та археології, а тому немає потреби посилатися на них у кожній лекції. У ті часи у своїх лекціях він використовував дослідження провідних українських етнологів Ф. Вовка, Н. Заглади, П. Чубинського, М. Зубрицького. Знайомив студентів з працями В. Шухевича «Гуцульщина», Д. Щербаківського «Сторінки з української демонології», З. Фройда «Психологія первісної культури і релігії», З. Кузелі, Ю. Жатковича, Ф. Колеси, М. Грушевського. Ф. Потушняк дуже боляче реагував на численні провокації та цілком очевидну брехню щодо себе з боку «ідейно-політичного» керівництва факультету. Психологічні та нервові стреси активізували серцеву хворобу та цукровий

діабет. Недуга прикувала його лікарняного ліжка і 12 лютого 1960 року Ф.М. Потушняк пішов з життя. Він завжди вважав себе українським і закарпатським патріотом, а не «радянським», як йому написали у некролозі. Протягом життя свої зусилля вчений концентрував на письменницькій та науковій роботі. За роки радянської влади в галузі етнографії ним з 1945 по 1960-ті роки було опубліковано п'ять наукових статей з народної культури Закарпаття та понад 20 газетних етнографічно-фольклорних досліджень. Основні зусилля Ф. Потушняк зосереджував на археологічних дослідженнях. Очевидно, надмірна політизація совєтської етнографії спричинила до зацікавлення ним археологією, хоч нею він цікавився ще у Празькому університеті під час навчання. За роки роботи в Ужгородському університеті Ф. Потушняк працював над темою «Народна магія Закарпаття» (з 1949 по 1950 рр.), по якій ще в досовєтський час опублікував понад сто статей, але з ідеологічних міркувань працю не допустили до захисту. З 1952 року вчений працював над новою темою дисертації «Географічне розміщення етнографічних елементів на Закарпатті». Як результат, було підготовлено монографічне дослідження, що він здав до друку, але чергові звинувачення ... змусили автора забрати рукопис. Згодом (1954-1959 рр) вчений опублікував змістовні наукові дослідження: «До вивчення правових звичаїв на Закарпатті», «Серп у похоронних обрядах», «До історії матеріальної культури на Закарпатті», статтю про розвиток плуга на Закарпатті. Ці статті з матеріальної культури та про народні вірування (1955-1958 рр.) були опубліковані у пресі й склали основу його нової кандидатської дисертації, але із «ідеологічно неправильних» причин працю до захисту не допустили.

Ф. Потушняк пішов з життя у розквіті сил так повністю і не реалізувавши свого творчого і наукового потенціалу. Вистояти вченому, педагогу, етнологу, археологу, філософу, письменнику, поету і великому життєлюбу допомагала любов до рідного краю, до його людей. В уста одного із своїх літературних героїв Ф. Потушняк вклав слова «кожен чоловік повинен мати на землі куток, де б жило його серце, пам'ять по нім...» Ці слова передають життєве кредо

самого Ф. Потушняка, для якого Закарпаття з його українським людом було тим кутком рідної землі, в якому пам'ять про нього житиме віками [1, с. 50-53].

Список використаних джерел

1. Тиводар М. П. Життя і наукові пошуки Федора Потушняка. Ужгород: Гражда, 2010. 283 с.
2. Потушняк Ф. Твори. Роман. Оповідання. Поезія в прозі. Київ: Дніпро, 1980. 495 с.
3. Недзельський Євген. Критичні замітки про творчість Ф. Потушняка (III). *Русское слово*. 1942. № 42–47.
4. Голомб Л. Федір Потушняк. *Письменники Срібної землі: до 60-річчя Закарпатської організації Національної спілки письменників України* / ред. П. М. Ходанич. Ужгород: КП "Ужгородська міська друкарня", 2006. С.263–269.
5. Потушняк Ф. Мій сад: поезії та драми / упор., підготовка текстів, передм. та прим. Д. М. Федаки. Ужгород: ВАТ "Видавництво "Закарпаття", 2007. 576 с.
6. Лях Т. О. Метафізика пошуку в новелах Федора Потушняка. *Слово і Час*. 2019. № 1. С. 52–59.
7. Тиводар М. П. Закарпаття: народознавчі роздуми. Ужгород: Карпати, 1995. 205 с.
8. Павленко Г., Павленко М. Федір Михайлович Потушняк очима студентів-істориків. *Carpatica – Карпатика*. Ужгород: Ліра, 2001. Вип. 9: Науково-педагогічна діяльність та літературна творчість Федора Потушняка (до 90-річчя від дня народження). С. 39–43.
9. Потушняк Ф. Клади в народном віруванні. *Русская правда*. Ужгород. 1940. 27, 28, 29, 30 березня.
10. Potusnyak F. Aruszin nepviselet. *Zorya Hajnal*. Ужгород. 1943. Ч. 1-4.
11. Lehoczky T. Regi ruthen puskarportatok. *Ethnographia*. 1895. Т. VI.
12. Гнатюк В. Веселе в Керестурі. *Матеріали до української етнології*. Т. X. Львів, 1908.

References

1. Tyvodar, M. P. 2010. *Zhyttia i naukovi poshuky Fedora Potushniaka [Life and scientific researches of Fedir Potushniak]*. Uzhhorod: Hrazhda.
2. Potushniak, F. 1980. *Tvory. Roman. Opovidannia. Poeziia v prozi [Works. Novels. Stories. Poetry in prose]*. Kyiv: Dnipro.
3. Nedzelskyi, Yevhen. 1942. Krytychni zamitky pro tvorchist F. Potushniaka (III) [Critical notes about the work of F. Potushnyak (III)]. *Russian word* 42–47.
4. Holomb, L. 2006. Fedir Potushniak [Fyodor Potushniak]. In Khodanych, P. M. ed. *Writers of the Silver Land: to the 60th anniversary of the Transcarpathian organization of the National Union of Writers of Ukraine*, 263–269. Uzhgorod: KP "Uzhgorod City Printing House".
5. Potushniak, F. 2007. *Mii sad: poezii ta dramy [My Garden: Poems and Dramas]*. Uzhhorod: VAT "Vydavnytstvo "Zakarpattia".
6. Ljakh, T. O. 2019. Metafizyka poshuku v novelakh Fedora Potushnjaka [Metaphysics of search in the novels of Fedir Potushniak]. *Word and Time* 1: 52-59.
7. Tyvodar, M. P. 1995. Zakarpattya: narodoznavchi rozдумы [Transcarpathia: ethnographic thoughts]. Uzhhorod: Karpaty.
8. Pavlenko, H. 2001. Fedir Mykhaylovych Potushnyak ochyma studentiv-istorykiv [Fedir Mykhailovych Potushnyak through the eyes of students-historians]. *Carpatica* 9: 39–43.
9. Potushnyak, F. 1940. Klady v narodnom viruvaniyi [Clades in the national belief]. *Russian truth*, March 27, 28, 29, 30.
10. Potusnyak, F. 1943. Aruszin nepviselet [Arusin folk costume]. *Zorya Hajnal* 1-4.
11. Lehoczky, T. 1895. Regi ruthen puskarportatok. *Ethnographia* VI.
12. Hnatyuk, V. 1908. Veselye v Keresturi [Fun in Kerestur]. *Materials to Ukrainian ethnology* X.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>